

«БД020500 – Филология» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесіне іздену үшін ұсынылған Заурбекова Ляззат Жанатқызының «Көркем мәтіндегі тілдің функционалды прагматикалық аспектілері» тақырыбындағы диссертациялық жұмысына ресми рецензенттің

СЫН-ШІКІРІ

р/н №	Критерийлер	Критерийлер сәйкестігі	Ресми рецензенттің ұстанымы
1.	Диссертация тақырыбының (бекіту күніне) ғылымның даму бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкес болуы	1.1 Ғылымның даму бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкестігі:	Диссертацияның зерттеу нысанына алынған көркем мәтін тілінің функционалды прагматикалық аспектісі – тілтаным мен әдебиеттануды сабақтастықта қарастыруды қажет ететін пәнаралық және прагматика мәселелерін шешуде функционалды лингвистика, когнитивті лингвистика, лингвомәдениеттану, дискурсология, мәтінтану салаларындағы теорияларды негізге алуға бағытталған кешенді зерттеу. Осы тұрғыдан келгенде, диссертациялық жұмыстың тақырыбы Қазақстан Республикасында білім беру мен ғылымды дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасының «Гуманитарлық ғылымдар саласындағы іргелі, қолданбалы пәнаралық зерттеулер: Тарих пен мәдениеттің, әдебиет пен тілдің, дәстүрлер мен құндылықтардың ортақтығы» бағытына сәйкес келеді.
		1) Диссертация мемлекет бюджетінен қаржыландырылатын жобаның немесе нысаналы бағдарламаның аясында орындалған (жобаның немесе бағдарламаның атауы мен нөмірі); 2) Диссертация басқа мемлекеттік бағдарлама аясында орындалған (бағдарламаның атауы) 3) Диссертация Қазақстан Республикасының Үкіметі жанындағы Жоғары ғылыми-техникалық комиссия бекіткен ғылым дамуының басым бағытына сәйкес (бағытын көрсету)	Диссертация Қазақстан Республикасының Үкіметі жанындағы Жоғары ғылыми-техникалық комиссия бекіткен 2021-2023 жылдарға арналған ғылым дамуының «Әлеуметтік және гуманитарлық ғылымдар саласындағы зерттеулер» басым бағытына сәйкес орындалған.
2.	Ғылымға маңыздылығы	Жұмыс ғылымға елеулі үлесін қосады/қоспайды, ал оның маңыздылығы ашылған/ашылмаған.	Зерттеу жұмысы ғылымға елеулі үлесін қосады. Диссертацияның құрылымы, тақырыбы, мазмұны жүйелі және ғылыми-теориялық тұрғыдан дәлелді. Жұмыстың орындалу сапасы жоғары. Зерттеу нәтижесінде қол жеткізген қорытындылары шынайы және тиянақты тұжырымдалған. Диссертант тарапынан ғылыми зерттеу жұмысының маңыздылығы зерттеу материалдары мен зерттеу қорытындыларын практикалық жағынан жоғары оқу орындарының филология факультеттерінде студенттерге таңдауға

			ұсынылатын «Прагмастилистика», «Мәтін және дискурс», «Көркем мәтіннің прагматикасы», «Мәтін прагматикасы» курстарында қолдануға болатындығымен дәйектелген. Ал функционалды прагматиканы прагмалингвистиканың бір бағыты ретінде қарастыруды негіздейтін тұжырымдары, яғни функционалды прагматиканың өзіне тән зерттеу нысаны, мақсаты мен категорияларының көрсетілуі, теориялық тұрғыдан маңызды болып саналады.
3.	Өзі жазу принципі	Өзі жазу деңгейі: 1) жоғары; 2) орташа; 3) төмен; 4) өзі жазбаған	Диссертанттың жұмысты өзі жазу деңгейі жоғары. Диссертация тақырыбы қазақ тілтанымы үшін көркем мәтін тіліне қатысты зерттеулерді жаңа қырынан, функционалды және прагматикалық жағынан толықтырады. Прозадағы тіл бірліктерінің функционалды әлеуеті адресант пен адресаттың прагматикасымен байланыстыра қарастырылады. Бұл, көркем проза тілінің функционалды прагматикалық аспектісі, мәтінге дискурстық тұрғыдан келуді қажет ететінін ескерсек, диссертация жұмысының қазақ тілтанымы үшін жаңаша сипаты танылады. Көркем проза тіліне қатысты бұрын-соңды жазылған еңбектерді саралап, сол арқылы өз жұмысының ерекшелігін негіздеу, оны осы бағыттағы зерттеу немесе бағыт беретін шетелдік, отандық ғалымдардың тұжырымдарымен дәйектеу барысында жасаған талдаулары диссертанттың зерттеу жұмысын өзі жазу деңгейінің жоғары екендігін айғақтайды.
4.	Ішкі бірлік принципі	4.1 Диссертация өзектілігінің негіздемесі: 1) негізделген; 2) жартылай негізделген; 3) негізделмеген.	Диссертацияның өзектілігі негізделген. Зерттеу жұмысының мақсаты – көркем мәтін тілінің функционалды прагматикалық қырларын анықтау. Зерттеу нысаны – көркем мәтін тілі. Көркем мәтін тілінің таңдалу себебі оның (көркем мәтіннің) эстетикалық қызметі, сөз саптау мәдениеті мен тіл байлығын арттыру, заманның ақиқат болмысын жеткізу, ұлттық коды сақтау, адами құндылықтарды насихаттау мен қалыптастыру факторымен байланыстырылған. Ал оның функционалды прагматикалық аспектісінің зерттеуге өзек болуы антропоцентристік бағыт, ондағы адам факторымен байланысты негізделеді.
		4.2 Диссертация мазмұны диссертация тақырыбын айқындайды 1) айқындайды; 2) жартылай айқындайды; 3) айқындамайды	Диссертация мазмұны диссертацияның тақырыбын ашады. Құрылымы жағынан зерттеу жұмысы терминдерге берілген анықтамалар, белгілеулер мен қысқартулар, кіріспе, үш бөлім және қорытындыдан тұрады. Одан кейін пайдаланылған ғылыми және көркем әдебиеттер тізімі берілген.
		4.3. Мақсаты мен міндеттері диссертация тақырыбына сәйкес келеді: 1) сәйкес келеді; 2) жартылай сәйкес келеді;	Зерттеу жұмысының мақсаты мен міндеттері диссертация тақырыбына сәйкес келеді. Жұмыстың мақсаты – көркем мәтін тілінің функционалды прагматикалық аспектілерін анықтау. Бұл мақсатқа жету үшін ізденуші нақты 7 міндет қояды. Оларды диссертацияның құрылымын түзетін үш

		<p>3) сәйкес келмейді</p>	<p>бөлімнің мазмұнына сәйкес жинақтап, былайша көрсетуге болады:</p> <p>1) функционалды прагматикаға саласының ғылыми негіздемесін көрсету, ол үшін функционалды прагматикаға қатысты теорияларды талдап, синтездеу арқылы аталған бағыттың зерттеу әдістерін, әдіснамалық негізін саралау – бірінші бөлімде алға қойылған міндеттер;</p> <p>2) функционалды прагматика мәселелерін шешуге қажет жалпы прагматика теориясының интерпретациясымен байланысты «тіл мен қолданушы» арасындағы қатынас және «ойлау мен сөйлеу» әрекеттерінің философиялық, лингвистикалық, психологиялық мәнін прагматикалық тұрғыдан ашу – екінші бөлімнің міндеттері;</p> <p>3) көркем мәтіннің прагматикалық функцияларын анықтау үшін вербальді және бейвербальді амалдардың функционалды сипатын көрсету және стилистикалық амал-тәсілдерді айқындау, интенция, пресуппозицияның мәндік сипатына талдау жасау – үшінші бөлімде іске асырылған міндеттер.</p>
		<p>4.4. Диссертацияның барлық бөлімдері мен құрылысы логикалық байланысқан:</p> <p>1) толық байланысқан;</p> <p>2) жартылай байланысқан;</p> <p>3) байланыс жоқ</p>	<p>Диссертациялық жұмыстың барлық бөлімдері мен бөлім ішіндегі тармақшалар бір-бірімен мазмұндық әрі логикалық жағынан сабақтастыққа құрылған. 13-37 беттердің аралығын қамтитын 1-бөлім функционалды прагматика теориясына, атап айтқанда оның зерттелу тарихы, прагматика теориясының негізі және функция ұғымының мәні, функционалды прагматикадағы лингвистикалық талдау әдістемесіне арналған. Мұнда диссертант тақырыптың негізгі тірек сөздері болып табылатын функция, прагматика ұғымдарының мәнін ашуды бірінші кезекке шығарып, содан кейін функционалды прагматика бағытының лингвистикадағы зерттелу тарихына тоқталады. Бірінші бөлімнің соңғы тармақшасы функционалды прагматиканың лингвистикалық талдау әдістемесіне арналған.</p> <p>2-бөлімде прагматика теориясының интерпретациясы прагматика негіздері, автор интенциясы тұрғысынан талданып, автор прагматикасының берілу жолдары қарастырылса, 3-бөлім көркем мәтіннің прагматикалық функцияларына арналған. Бұл бөлім бір-бірін мазмұндық жағынан толықтыратын өзара сабақтастыққа құрылған көркем мәтін прагматикасы, прагматистикалық ұғымдар, мәтіндегі стереотиптер прагматикасы, автор бейнесі категориясы, оқырман/ мәтін қабылдаушының прагматикасы бойынша сараланған тармақшалардан тұрады. Әрбір тармақшадағы ой қорытындылары өзара үндеседі.</p>
		<p>4.5 Автор ұсынған жаңа шешімдер (қағидаттар, әдістер) дәлелденіп, бұрыннан белгілі шешімдермен салыстырылып бағаланған:</p> <p>1) сыни талдау бар;</p>	<p>Диссертант ұсынған шешімдер бұрыннан белгілі тұжырымдармен салыстырылып, сыни талдаулар жасалған. Функционалды прагматика алғаш рет неміс зерттеушілерінің назарына ілігіп, солардың еңбектерінде теориялық негізі қаланды. Диссертант осы неміс зерттеушілері А.Реддер, К.Бюрг, Хофман еңбектеріне, отандық ғалымдардан прагматика саласына</p>

		<p>2) талдау жартылай жүргізілген;</p> <p>3) талдау өз пікірін емес, басқа авторлардың сілтемелеріне негізделген</p>	<p>қатысты зерттеу жасағандар: сөйлеу тілінің прагматикасы бойынша З.Ерназарова, медиамәтін прагматикасына қатысты Қ.Есенова, прагмастилистикаға қатысты Д.Әлкебаеваның, мәтін теориясына қатысты А.Байтұрсынұлының, көркем мәтінді талдау теориясына қатысты Б.Шалабай, Г.Әзімжанованың, функционалды бағыттағы Ж.Жакуповтың, стилистикалық амал-тәсілдерге қатысты Х.Махмудовтың, дискурс теориясына қатысты Н.Уәли, К.Садирова еңбектеріндегі тұжырымдарды талдап, қажет тұстарында салыстырады, өзіндік пайымдаулар жасайды. Бұл диссертация жұмысының барлық бөлімдерінде бар, әсіресе, 3-бөлімде, көркем мәтін прагматикасын талдауда айқын көрініс тапқан. Мәселен, диссертацияның бірінші бөлімінен мысал келтірер болсақ, 33-34 беттерінде мәтін теориясына қатысты И.Р.Гальперин, Л.М.Лосева, Ф.Оразбаева, А.Салқынбай тұжырымдарды талдай отырып, мәтіннің көп аспектілі ең жоғары коммуникативтік бірлік болып табылатындығын негізге алады да, диссертант өзіндік критерийлер негізінде мәтін типологиясын ұсынады.</p>
5.	Ғылыми жаңашылдық принципі	<p>5.1 Ғылыми нәтижелер мен қағидаттар жаңа болып табыла ма?</p> <p>1) толығымен жаңа;</p> <p>2) <u>жартылай жаңа (25-75% жаңа болып табылады);</u></p> <p>3) жаңа емес (25% кем жаңа болып табылады)</p>	<p>Зерттеу жұмысындағы ғылыми нәтижелер мен қағидаттар жаңа болып табылады. Ізденуші зерттеу жұмысында алдына қойған мақсат пен міндеттерді жүзеге асыру барысында төмендегідей нәтижелерге қол жеткізген:</p> <p>1. Қазақ тілтанымында көркем мәтінді талдау барысында алғаш рет мақсатты түрде функционалды прагматика термині қолданылады. Көркем мәтін тілі бұған дейін де ішінара прагматикалық аспекіден қарастырылды, алайда мақсатты түрде функционалды прагматика тұрғысынан терең зерттеген жұмыс қазақ тілтанымында осы еңбекпен байланысты екендігін ескерсек, бұл нәтижені жаңа деп қабылдауға болады;</p> <p>2. Прагматиканың негізгі мәселесін ойлау, ішкі сөз сөйлеу актілері, ішкі сөйлеу әрекетінің функционалды аспектілері арқылы қарастыру көркем мәтінді зерттеудің жаңа мәні екендігін топшылаған. Бұл тұжырым толықтай жаңа болып табылады. Ізденуші өзіне дейінгі зерттеулерде көркем мәтіннің дискурстық талдауға түсе бермегенін ескере отырып, диссертацияда мәтін тілін зерттеуге дискурс теориясы тұрғысынан келеді. Бұл орайда сөйлеу актісі, оның ішінде ішкі сөйлеу актілерін талдаудың негізгі өзегі етіп алады, сол арқылы көркем мәтін тілін зерттеудің жаңа қырын негіздейді.</p> <p>3. Прагматикада қарастырылатын автор интенциясы, прессупозиция, ақиқат/жалған позициясы сөйлеу актілерінің теориялық мәселелерін жүйелеген. Бұл тұжырым жартылай жаңа болып табылады. Өйткені прагматикада интенция, прессупозиция ұғым-түсінігі айтылып жүргені белгілі. Бірақ ізденуші бұл мәселеге көркем мәтінді талдау тұрғысынан</p>

			<p>келуі жағынан және ақиқат/жалған позициясы сөйлеу актілерін талдау арқылы мәтінтанудағы теориялық тұжырымдарды дамытып, толықтырады.</p> <p>4. Прагматиканың ішкі ойлау процесі көркем мәтін түзудегі маңызды фактор екендігі айқындалған. Бұл тұжырым толықтай жаңа болып табылады.</p> <p>5. Көркем мәтіннің прагматикалық күші және мәтіннің танымдық, эстетикалық, коммуникативтік қызметтері көркем мәтінді түзуде автордың эмотивтерді, стереотиптер мен прагмастилистикалық категорияларды қолдану арқылы іске асырылатындығы анықталған. Бұл тұжырым жартылай жаңа болып табылады. Өйткені көркем мәтіннің коммуникативтік-прагматикалық әлеуеті қазақ тіл танымында Д.Исабеков шығармаларының негізінде арнайы зерттелген. Ізденуші Л.Заурбекованың ғылыми зерттеуі көркем мәтіннің коммуникативтік-прагматикалық әлеуетіне қатысты теорияны толықтырады. Ал диссертант тарапынан көркем мәтіннің функционалды-прагматикалық ерекшеліктері танытудағы эмотивтер мен стереотиптердің ролін көрсетуі жаңа нәтиже болып табылады.</p>
		<p>5.2 Диссертацияның қорытындылары жаңа болып табыла ма?</p> <p>1) толығымен жаңа;</p> <p>2) жартылай жаңа (25-75% жаңа болып табылады);</p> <p>3) жаңа емес (25% кем жаңа болып табылады)</p>	<p>Диссертациялық еңбектің қорытындылары толығымен жаңа болып табылады. Көркем мәтін тілінің функционалды-прагматикалық аспектілері тілдік материалды құрылымдық-семантикалық, функционалды-семантикалық, коммуникативтік-семантикалық, коммуникативтік-прагматикалық, дискурстық тұрғыдан қарастырғанда ғана толық ашылады. Бұл зерттеу жұмысының күрделі әрі кешенді зерттеу болып табылатындығын айғақтайды. Сәйкесінше, осындай кешенді зерттеу нәтижесінде алынған зерттеу қорытындылары да жаңаша сипатта көрініс табады.</p>
		<p>5.3 Техникалық, технологиялық, экономикалық немесе басқару шешімдері жаңа және негізделген бе?</p> <p>1) толығымен жаңа;</p> <p>2) жартылай жаңа (25-75% жаңа болып табылады);</p> <p>3) жаңа емес (25% кем жаңа болып табылады)</p>	<p>Ғылыми жұмыс зерттеу нәтижелеріне негізделген және барлық шешімдері жаңа.</p>
6.	Негізгі қорытындылардың негізділігі	<p>Барлық қорытындылар ғылыми тұрғыдан қарағанда ауқымды дәлелдемелерде негізделген/негізделмеген (qualitative research және өнертану және гуманитарлық</p>	<p>Ізденуші Л.Ж. Заурбекованың барлық қорытындылары ғылыми тұрғыдан қарағанда ауқымды дәлелдемелермен негізделген. Нақты айтқанда, көркем мәтін тілінің функционалды прагматикалық аспектілерін анықтауды мақсат еткен диссертация зерттеу нысанына материал болатын көркем туындылардан, М.Әуезовтың «Абай жолы» роман-эпопеясынан, Х.Есенжановтың «Ақ жайық» трилогиясынан, сондай-ақ О.Бөкей,</p>

		бағыттары бойынша)	С.Шаймерденов, С.Мұратбеков, М.Мағауин, Т.Нұрмағамбетовтың туындыларынан алынған. Ал зерттеу жұмысының лингвистикалық негізін А.Байтұрсынұлы, Қ.Жұбанов, Р.Сыздық, Н.Уәли, Б.Шалабай, Ж.Манкеева, Г.Смағұлова, Д.Әлкебаева, Г.Әзімжанова, Қ.Есенова, шетелдік ғалымдардан Г.Б.Колшанский, Е.Протасов, О.Д.Тарасова еңбектеріндегі теориялық пайымдаулар құрайды.
7.	Қорғауға шығарылған негізгі қағидаттар	<p>Әр қағидат бойынша келесі сұрақтарға жауап беру қажет:</p> <p>7.1 Қағидат дәлелденді ме?</p> <p>1) дәлелденді;</p> <p>2) шамамен дәлелденді;</p> <p>3) шамамен дәлелденбеді;</p> <p>4) дәлелденбеді</p> <p>7.2 Тривиалды ма?</p> <p>1) ия;</p> <p>2) жоқ</p> <p>7.3 Жаңа ма?</p> <p>1) ия;</p> <p>2) жоқ</p> <p>7.4 Қолдану деңгейі:</p> <p>1) тар;</p> <p>2) орташа;</p> <p>3) кең</p> <p>7.5 Мақалада дәлелденген бе?</p> <p>1) ия;</p> <p>2) жоқ</p>	<p>Зерттеу барысында қол жеткізілген нәтижелерге сүйене отырып, диссертант Ляззат Жанатқызы сегіз қағидат ұсынады.</p> <p>Ұсынылған қағидаттарға тоқталсақ:</p> <p>1- қағидат: Қазіргі қазақ тіл біліміндегі функционалды прагматиканың ғылыми концепциялары мен терминологиялық аппаратының ғылыми сипатын айқындалды.</p> <p>7.1 Қағидат дәлелденген (1);</p> <p>7.2 Тривиалды емес (2);</p> <p>7.3 Жаңа (1);</p> <p>7.4 Қолданылу деңгейі кең (3);</p> <p>7.5 Ия, мақалада дәлелденген (1).</p> <p><i>Мақала:</i> Функционалды грамматика теориялары // әл-Фараби атындағы ҚазҰУ Хабаршысы. Филология сериясы, №1 (177). –Алматы, 2020. - Б. 86-92.</p> <p>2- қағидат: Прагматика термині белгілі бір тілдік бірліктердің ықпал ету қызметі, жұмсалым мәнімен қоса, ішкі ой, ішкі сөз мәселелерімен тығыз байланысты қарастырылады. Функционалды прагматика автордың ішкі сөз актілерінің түрлі деңгейлері сана, ойлау процестерімен байланысты мәніне сипаттама беріледі.</p> <p>7.1 Қағидат дәлелденген (1);</p> <p>7.2 Жоқ (2);</p> <p>7.3 Жаңа (1);</p> <p>7.4 Қолданылу деңгейі кең (3);</p> <p>7.5 Ия, мақалада дәлелденген (1).</p> <p><i>Мақала:</i> Прагматика негіздері: ойлау мен сөйлеу // әл-Фараби атындағы ҚазҰУ Хабаршысы. «Филология ғылымдары» сериясы, №2 (70). –Алматы, 2018. - Б. 89-95.</p> <p>3- қағидат: Көркем мәтінде автор идеясын, ақиқат шындығын тануда кейіпкерлердің ішкі ойы, ішкі сөзі көркем мәтін құрастыруда, мәтін энергиясын жеткізудегі рөлі зор, маңызды орынға ие.</p> <p>7.1 Қағидат дәлелденген (1);</p> <p>7.2 Жоқ (2);</p> <p>7.3 Жаңа (1);</p>

			<p>7.4 Қолданылу деңгейі кең (3); 7.5 Ия, дәлелденген (1). <i>Мақала:</i> Көркем мәтінді зерттеудің өзектілігі // Б.Сағындықұлының 80 жылдық мерейтойына арналған «Тарих және таным: көне мұралар тілін зерттеудің парадигмасы» атты халықаралық ғылыми-теориялық конференция материалдары. –Алматы: Қазақ университеті, 2019.</p> <p>4-қағидат: Көркем мәтіндегі экспрессивті тілдік бірліктер саналатын теңеулер, мақал-мәтелдер, фразалық тіркестер, авторлық ремаркалар, қайталаулар, контаркт (қарама-қайшылық), фонетикалық деңгейде тіл нормасынан ауытқу амалдары прагматикалық компоненттер қатарынан орын алатыны жүйеленеді. Демек, философияның күрделі ақиқат/жалған категориясы көркем мәтіндегі ақпараттардың имплицитті және эксплицитті мағыналары функционалды прагматиканың негізгі өзектерінің бірі екендігі сараланды.</p> <p>7.1 Қағидат дәлелденген (1); 7.2 Тривиалды емес (2); 7.3 Жаңа (1); 7.4 Қолданылу деңгейі кең (3); 7.5 Ия, мақалада дәлелденген (1). <i>Мақала:</i> Қазақ тіліндегі дәстүрлі стереотиптердің прагматикасы // «Фараби әлемі» халықаралық студенттер мен жас ғалымдар арасындағы ғылыми конференция материалдарының жинағы. –Алматы: Қазақ университеті, 2019.</p> <p>5-қағидат: Көркем мәтіндердегі кейіпкерлердің жалған сөйлеуі, бірін-бірі алдауы, жанжалдасуын көрсететін диалогтар, монологтар мен концептуалды фреймдердің прагматикалық интенцияға байланысты екендігі анықталды.</p> <p>7.1 Қағидат дәлелденген (1); 7.2 Жоқ (2); 7.3 Жаңа (1); 7.4 Қолданылу деңгейі кең (3); 7.5 Ия, мақалада дәлелденген (1). <i>Мақала:</i> Прагматика тіл біліміндегі көп аспектілі бағыт // «Фараби әлемі» халықаралық студенттер мен жас ғалымдар арасындағы ғылыми конференция жинағы. –Алматы: Қазақ университеті, 2018. –Б. 214-215.</p> <p>6-қағидат: Интенция терминінің танымдық, философиялық мәнімен қатар автор интенциясын құрайтын кейіпкер интенциясы, интенционалды мақсат терминдері – прагматиканың функционалды өзегі.</p> <p>7.1 Қағидат дәлелденген (1);</p>
--	--	--	---

			<p>7.2 Жоқ (2); 7.3 Жаңа (1); 7.4 Қолданылу деңгейі кең (3); 7.5 Ия, мақалада дәлелденген (1). <i>Мақала:</i> Қазіргі тіл біліміндегі функционалды прагматика бағыты және зерттелу жайы // «Қазақ тілі тарихы және рухани жаңғыру» халықаралық ғылыми-әдістемелік конференция жинағы. – Алматы: Қазақ университеті, 2017. –Б.140-144.</p> <p>7-қағидат: Көркем мәтіндегі авторлардың философиялық ой-пайымдары оқырманға өзіндік пікір қалыптастыруға түрткі (дейкис) болатындығы прагматикалық перлокутивтік актінің жасалуына мүмкіндік тудырады. Декодтаушы прагматикасы тілдегі прессупозициялардың ерекшелігі оқырманның тезаурусына, аялық біліміне әсер ететіндігімен танылатындығы ғылыми мәнге ие.</p> <p>7.1 Қағидат дәлелденген (1); 7.2 Жоқ (2); 7.3 Жаңа (1); 7.4 Қолданылу деңгейі кең (3); 7.5 Ия, мақалада дәлелденген (1). <i>Мақала:</i> Pragmatic discourse of the comments on Facebook in the Kazakh language // Опсион. Año 35, Regular No. 90-2. – 2019. – P. 369-384. (ISSN 1012-1587// ISSN Ne: 2477-9385).</p> <p>8-қағидат: Көркем мәтін прагматикасы стилистикалық категориялар, дәстүрлі стереотиптер прагматикасы функциясының қырлары деп тануға болады.</p> <p>7.1 Қағидат дәлелденген (1); 7.2 Жоқ (2); 7.3 Жаңа (1); 7.4 Қолданылу деңгейі кең (3); 7.5 Ия, мақалада дәлелденген (1). <i>Мақала:</i> Stylistic category of accentuation in art texts // эл-Фараби атындағы ҚазҰУ Хабаршысы. «Филология ғылымдары» сериясы, №1 (173). – Алматы, 2019. - Б. 13-19.</p>
8.	Дәйектілік принципі Дереккөздер мен ұсынылған ақпараттың	8.1 Әдістеменің таңдауы - негізделген немесе әдіснама нақты жазылған <u>1) ия;</u> 2) жок	Зерттеу жұмысының әдіснамасы нақты, жұмысты жазу барысында қолданылған әдіс-тәсіл мақсатқа сай таңдалған. Қолданылған әдіс-тәсілдер: жинақтау, сипаттау, мәтіндік және мәнмәтіндік талдау; сонымен қатар зерттеу материалдары ретінде алынған, талдауға түскен көркем мәтіндерді сұрыптау әдісі, ғылыми теорияларды сыни тұрғыдан талдау, қорыту және өзара салыстыру әдістері де қолданылған.

дәйектілігі		<p>Көркем мәтіндердің прагматикалық қызметін айқындайтын және прагматикалық әлеуетін күшейтетін тіл бірліктерін талдау мақсатында 200-ге жуық мәтін үзіндісі жинақталып, талдауға түскен.</p> <p>Диссертация мәтінді функционалды прагматикалық аспектіден қарастырудың теориялық негіздерін қарастыратындықтан жұмыста тілдің интегралды теориясына қатысты әдіс-тәсілдер де ескерілген. Бұл орайда, функционалды прагматикалық ауыстыру әдістемесі, квалификация әдістемесі, типтеу әдістемесі туралы жан-жақты ақпарат беріліп, олардың әрқайсының өзіне тән ерекшеліктері көрсетіледі және қандай мақсатта қолданылатындығы таратылып беріледі. Бұл диссертацияның 35-37 беттерінде көрініс тапқан.</p>
	8.2 Диссертация жұмысының нәтижелері компьютерлік технологияларды қолдану арқылы ғылыми зерттеулердің қазіргі заманғы әдістері мен деректерді өңдеу және интерпретациялау әдістемелерін пайдалана отырып алынған:	<p>Диссертация жұмысының нәтижелері компьютерлік технологияларды қолдану арқылы ғылыми зерттеулердің қазіргі заманғы әдістері мен деректерді өңдеу және интерпретациялау әдістемелерін пайдалана отырып алынған.</p>
	<p>1) ия;</p> <p>2) жоқ</p>	
	8.3 Теориялық қорытындылар, модельдер, анықталған өзара байланыстар және заңдылықтар эксперименттік зерттеулермен дәлелденген және расталған (педагогикалық ғылымдар бойынша даярлау бағыттары үшін нәтижелер педагогикалық эксперимент негізінде дәлелденеді):	<p>Зерттеу жұмысында теориялық қорытындылар, тұжырымдар мен ұсыныстар нақты материалдарға, ғалымдардың пікірлеріне сүйене отырып дәлелденген. Диссертанттың өзіндік тұжырымдары нақты көркем мәтіндерді талдауларға негізделген, тілдік материалдармен дәлелденген. Мысалы, көркем мәтіндегі дәстүрлі стереотиптердің прагматикасы туралы айтқанда алдымен «стереотип» терминіне тоқталады да, стереотиптерге тән бірнеше қызметті саралап көрсете отырып, қазақ тіліндегі дәстүрлі стереотиптерді жұмсалып қызметі мен мағыналық ерекшелігіне қарай жіктейді: салт-дәстүрге қатысты сөздермен берілетін стереотиптер: <i>бұйымтайыңды айт, сыңсып тұрды, кәдеге жарамды</i>; 2) діни наным-сенімге қатысты сөздермен берілетін стереотиптер: <i>Құдайға шүкір, Тәңірі берді</i>; 3) еркелету, жұбату, сыпайылық таныту мағынасында қолданылатын стереотиптер: <i>қалқам, қарағым, шырағым, айналайын, өркенің өссін</i> және басқа да түрлері көрсетіледі (Диссер. 105 – беті). Осы жіктемелер негізінде көркем мәтін тіліндегі стереотиптердің прагматикасы анықталады (бұл дисс. 106-107 беттерінде). Мұндай талдауларды тілдік деректермен негіздеу жұмыста жақсы көрініс тапқан.</p>
8.4 Маңызды мәлімдемелер нақты және сенімді ғылыми әдебиеттерге	<p>Зерттеу жұмысында көрсетілген маңызды мәлімдемелер нақты және сенімді. Ғылыми әдебиеттер мен ғалымдардың тұжырымдары сілтемемен расталған. Пайдаланылған ғылыми әдебиеттер тізімі 132 бірліктен тұрады</p>	

		сілтемелермен расталған / ішінара расталған / расталмаған	және бұл әдебиеттер шетелдік және отандық зерттеушілердің монография, мақала, диссертациялық зерттеулері болып табылады. Атап айтқанда, зерттеу жұмысына тікелей қатысты теориялық еңбектер: функционалды прагматика бағытындағы О.В.Лешактың (2002), А. Реддердің (2008), Хофманның (2012) зерттеулері, отандық ғалымдардан көркем мәтін лингвистикасына қатысты Г.Смағұлованың (2002), М.Ахметованың (2008), көркем проза тілін зерттеудің теориялық негіздеріне арналған Б.Шалабайдың (1997), көркем мәтіннің коммуникативті-прагматикалық әлеуетіне қатысты Г.Әзімжанованың (2010), А.Аккузованың (2020) ғылыми жұмыстарындағы теориялық тұжырымдар докторанттың зерттеуіне негіз болған. Сонымен қатар, бұл ғылыми жарияланымдардың жарық көрген мерзімі де соңғы кездерді қамтиды. Бұл диссертацияда ғылымдағы соңғы уақыттардағы зерттеулердің де ескерілгендігін көрсетеді.
		8.5 Пайдаланылған әдебиеттер тізімі әдеби шолуға жеткілікті/жеткіліксіз	Пайдаланылған әдебиеттер тізімі әдеби шолуға жеткілікті. 8.4 тармақшада айтылған еңбектерге қоса, ізденуші прагматика және функционалды лингвистика, прагмастилистика, дискурса қатысты зерттеу жұмыстарын да қажет тұста талдаған. Бұл орайда, отандық зерттеуші-ғалымдар Н.Уәли, Ж.Манкеева, Д.Әлкебаева, Қ.Есенова, З.Ерназарова, Ж.Жакупов, К.Садирова, М.Ахметова және т.б. зерттеушілердің еңбектері талданған.
9	Практикалық құндылық принципі	9.1 Диссертацияның теориялық маңызы бар: 1) <u>ия</u> ; 2) жок	Ия, диссертациялық жұмыстың теориялық маңызы бар. Зерттеу жұмысының нәтижелері прагмалингвистика, прагмастилистика, мәтін теориясы, дискурсология, коммуникативтік лингвистика, институционалды коммуникация саласындағы теориялық тұжырымдарды толықтырады және дамытады. Сондай-ақ функционалды прагматика бағытындағы алғашқы зерттеулердің бірі болып табылады. Диссертант өзара байланысты және бір-бірінен туындайтын прагматика, лингвопрагматика, функционалды прагматиканы саралайды, олардың әрқайсысына тән зерттеудің нысаны мен мақсаттарын және категорияларды көрсетеді (22-23 беттерде, 26-27 беттерде). Зерттеу жұмысының теориялық-әдіснамалық ұстанымдары алдағы осы бағыттағы тың жұмыстардың жазылуына жол ашады. Оған диссертацияның 34-бетіндегі пайымдаулар мен талдаулар дәлел бола алады. Мәселен, функционалды прагматика медицина саласында, заң саласында, іскери қарым-қатынас саласында, әкімшілік институттарда, саяси дискурста маман мен клиент арасындағы қарым-қатынастың сауатты өтуін қамтамасыз етуде үлкен маңызға ие болып келеді. Бұл, бір жағынан, бізге бұрыннан институционалды коммуникация теориясын сөйлеу актісіне қатысушылардың прагматикасымен байланыстыра қарастыруға мүмкіндік береді. Екіншіден, функционалды прагматика институционалды коммуникация теориясына негізделген зерттеулердің көлденеңінен де,

		<p>9.2 Диссертацияның практикалық маңызы бар және алынған нәтижелерді практикада қолдану мүмкіндігі жоғары:</p> <p>1) ия; 2) жоқ</p>	<p>тігінен де тереңірек қарастырылуын қамтамасыз ете алады.</p> <p>Диссертацияның практикалық маңызы бар және алынған нәтижелерді практикада қолдану мүмкіндігі жоғары. Зерттеу нәтижелерін білім беру саласында, көркем мәтінді дұрыс интерпретациялауда, аударма үдерісінде, компьютерлік бағдарламалар жасауда қолдануға болады. Білім беру саласында ЖОО-да филологтар, педагог-филологтар, аудармашы филологтар дайындауда осы аталған мамандық иелерінің кәсіби біліктілігін қалыптастыратын әрі дамытуға ықпал ететін «Мәтін және дискурс», «Прагмастилистика», «Прагмалингвистика», «Көркем мәтін прагматикасы», «Функционалды лингвистика», «Көркем мәтін интерпретациясы» сынды курстарда қолдануға болады. Аударма саласында көркем мәтіннің функционалды прагматикалық аспектісін айқындайтын адресант пен адресат факторы, олардың арасындағы дискурсты дұрыс интерпретациялау мәтінді екінші тілге дәл, түпнұсқадан ауытқымай аударуға негіз бола алады. Сонымен қатар, функционалды прагматикадағы эмпирикалық зерттеу әдісінің нәтижелері келешекте жасанды интеллект қалыптастыруда компьютерлік бағдарлама саласы үшін де маңызды болып табылады.</p>
		<p>9.3 Практикалық ұсыныстар жаңа болып табылады?</p> <p>1) толығымен жаңа; 2) жартылай жаңа (25-75% жаңа болып табылады); 3) жаңа емес (25% кем жаңа болып табылады)</p>	<p>Практикалық ұсыныстар жаңа болып табылады. Бұл тақырыптың өзектілігінде, диссертант тарапынан қорғауға ұсынған қағидаттарында көрініс тапқан.</p>
10.	Жазу және ресімдеу сапасы	<p>Академиялық жазу сапасы:</p> <p>1) жоғары; 2) орташа; 3) орташадан төмен; 4) төмен.</p>	<p>Докторлық диссертация ғылыми стильде сауатты, жоғары деңгейде жазылған, техникалық жағынан дұрыс рәсімделген және мемлекеттік стандарттар қоятын талапқа сай келеді.</p>

Докторант Заурбекова Ляззат Жанатқызы «6D020500 – Филология» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алуға лайық деп санаймын.

Ресми рецензент:

Сулейман Демирель университеті
«Тілдік білім беру» кафедрасының профессоры,
филология ғылымдарының докторы

Жолшаева Майра Сатыбалдиевна

